

Utskrift från dansportalen.se - Nordens ledande mötesplats om dans - Grundad 1995

Ett storverk om Kungliga Baletten i Stockholm

Våren 2008 utkom ett stort internationellt, akademiskt upplagt, bokverk på engelska om baletten i Stockholm med tonvikt på Kungliga Operan. Den sydafrikafödda dansaren och författaren Marina Grut har arbetat med boken i omgångar från 1960 – en lång historia som har sina förklaringar.

Det var ursprungligen Operabalettens dåvarande balettchef Mary Skeaping som gav henne uppslaget. Marina lärde känna henne under några år på 1960-talet, då Marinas svenske make Mikael Grut var stationerad i Stockholm. Miss Skeaping tyckte det var konstigt att det inte givits ut någon historik om Baletten i Stockholm, världens fjärde äldsta balettkompani som fortfarande är verksamt. Den Kungliga Baletten, som dess nuvarande namn lyder, grundades 1773 – äldre är bara baletterna i Paris, St Petersburg och Köpenhamn.

Sverigefödda Marie Taglioni pryder bokens omslag. Förlag Olms Marina Grut tog sig an uppgiften och sammanställde ett manuskript som också levererades till ett förlag för utgivning. Men inget hände! Efter något år kontaktade Marina förlaget och fick till sin förskräckelse höra att manuskriptet försvunnit. Familjen Grut hade nu åter flyttat utanför Sverige och att börja om från början var alltför mödosamt. Projektet fick uppges.

Många år senare avled en nära släkting till Mikael Grut i Stockholm och Marina och hennes man fick ta hand om kvarlåtenskapen. Döm om den förvåning och förtjusning de erfor, då de i en byrålåda hittade en

kopia av manuskriptet. Marina hade glömt att den gamla damen fått en kopia som gåva! Nu var det professor Bengt Häger och Carina Ari-stiftelsen som uppmanade Marina att fullborde sitt verk och även medverka till dess utgivning. Och nu föreligger boken i tryck.

Marinas Gruts berättelse börjar dock tidigare än 1773. Hon går tillbaka ända till 1592 och stormaktstiden. Bland annat till Drottning Kristina, som lät iscensätta stora festligheter för hovet med danser och tornerspel. Vi får följa historien med importerade dansmästare och koreografer som de Beaulieu och med textförfattare som Descartes och Stiernhielm och ta del av samtida omdömen och beskrivningar från tidens kulturkonsumenter.

Att dansen, liksom de övriga konsterna, fick sin första stora blomstring under sjuttonhundratalet med drottning Lovisa Ulrika och Gustav III är kanske allom bekant, men här får vi en utförlig redogörelse för alla betydelsefulla personer som gjorde denna utveckling möjlig. Noggrant redogörs för alla produktioner och dess koreografer och alla medverkande. Vi får också till dels alla intriger och besvär som bland annat byte av teaterdirektörer och kungliga tillskyndares nycker medförde.

Anders Selinder. Originalen finns på Dansmuseet

Kanske den mest intressanta delen av verket utgör historien om baletten på 1800-talet, en tid som gemene man inte vet så mycket om. Många har den uppfattningen att teaterlivet dog med mordet på Gustav III. Så var ingalunda fallet. Visserligen betydde det ett stort bakslag och Gustav IV Adolf kände stor motvilja mot huset där hans fader skjutits, så stor att han några år senare ville riva det. Men så lätt tar man inte död på en så livlig konst.

Karl den XIII och senare regenter fortsatte att understödja teatern och besökte den gärna. Balettmästare togs fortfarande huvudsakligen från utlandet, men till de namn vi känner bäst hör den svenske dansaren och koreografen Anders Selinder, som under många år var tongivande vid Stockholmsbaletten. För eftervärlden är han mest känd för sina folkdanser, som till exempel bevarats som inlagor i Värmlänningarne och gavs på Operan in på 1950-talet.

En annan av artonhundratalets inflytelserika danspersonligheter var halvsvenske August Bournonville, som verkade som intendent och regissör under ett antal år, då han råkat i onåd hos det danska hovet. Han satte även upp flera av sina baletter och reformerade hela arbetssättet vid teatern. Svensken Christian Johansson, som utbildades av bland andra Bournonville, och gjorde stor karriär som dansare och balettpedagog i Ryssland är en annan syorhet vi får veta mer om.

Mikhail Fokin i sin balett Scheherazade med hustrun Vera Fokina

Nästa stora impuls kom även den utifrån. 1913 hade koreografen Mikhail Fokin (Michel Fokine) brutit med balettledaren för Ballets Russes, Serge Diaghilev, och återvänt till St Petersburg. Han engagerades nu för ett gästspel i Stockholm tillsammans med sin maka och partner Vera Fokina. De återkom senare för ytterligare engagemang.

Fokin iscensatte några av sina främsta verk i Stockholm och dansade själv i de första föreställningarna. med sin hustru Vera. Han undervisade de svenska dansarna och tog fram några av de bästa ungdomarna och gav dem inspiration och nya möjligheter att utvecklas. Bland dessa kan vi finna Jenny Hasselquist, systrarna Strandin och den mycket unga Carina Ari.

De gavs tillfälle att gästspela utomlands och flera av dem fortsatte att ta lektioner av Fokin när han undervisade en tid i Danmark. Fokin inspirerade även mecenaten Rolf de Maré att starta ett eget kompani med skandinaviska dansare, som kunde sprida vår kultur ut över landets gränser.

Det blev dock inte Fokin som fick leda gruppen, vilket först varit avsikten, utan de Maré valde den unge dansaren Jean Börlin, som också tillhörde Fokins svenska elever. Men det är en annan historia – som kan upplevas i september då Dansmuseet öppnar en stor utställning om Rolf de Maré och då Erik Näslunds

nyskrivna, stora, biografi om de Maré utkommer.

Marina Grut fortsätter sin redogörelse fram till 1962, då det ursprungliga manuskriptet låg färdigt. Även här får vi följa den moderna Kungliga Balettens utveckling med koreografer som Lisa Steier, Birgit Ciullberg, Birgit Åkesson och Ivo Cramér och dansare som vi fortfarande kan möta i Stockholms dansvärld. Björn Holmgren, Ellen Rasch, Elsa Marianne von Rosen, Gerd Andersson och Mariane Orlando för att nämna några – inte att förglömma andra som inte längre finns bland oss.

Marina Grut. Foto: MH Photography, Rockville, Maryland, USA

Det är ett stort och betydelsefullt arbete (500 sidor plus 200 sidor appendix och ett register med omkring 600 personnamn och titlar) som nu finns att tillgå för dansforskare och andra intresserade som vill veta mer om vår svenska baletthistoria. Rikt illustrerat – i färg och svart/vitt – med många tidigare ej publicerade bilder. Kanske inte en bok att förströs av men med oerhört mycket vetande samlad.

En liten anmärkning måste dock göras – det förekommer ett antal korrekturfel och ett par mindre missförstånd om svenska förhållanden – man kunde vänta sig av ett så stort förlag att sådant skulle eliminerats.

Stor heder ska emellertid gå till Marina Grut för ett välskrivet och faktaspäckat verk, något som hon även uppmärksammas för då hon i maj tilldelades Carina Arimedaljen för sina insatser för svensk danskonst. (se tidigare artikel på dansportalen.se)

Anders Jörlén